

**Speech ter gelegenheid van de aanbieding van het boek 'Fatale Fuik' door Henk Werson
aan de Nationaal Rapporteur Mensenhandel.
Amsterdam, 19 januari 2012**

Geachte aanwezigen, vrienden, Henk

Voor diegenen die zich de laatste jaren bezig hebben gehouden met de bestrijding van mensenhandel is Henk een begrip. Henk heeft een boek geschreven. Een boek over zijn ervaringen op het gebied van mensenhandel over de afgelopen 15 jaar. Dat hebt u op de televisie kunnen zien, in de krant kunnen lezen en in de *tweets* meegekregen. Ook ik heb erover getwitterd. In zijn terugblik schetst hij aan de hand van een achttal casus de ontwikkelingen in de aanpak van mensenhandel. Hij vertelt de verhalen zoals ze zijn. "Het is zoals het is" zegt hij hierover en zelfs na 15 jaar en het horen van 1300 slachtoffers is hij niet immuun geworden voor het leed dat mensen andere mensen kunnen aandoen. Uit de door hem beschreven verhalen blijkt dat opsporingsdiensten in de afgelopen jaren veel geleerd hebben, en dat veel van de geleerde lessen zijn omgezet naar theorie en praktijk. En met resultaat.

Tien jaar geleden was mensenhandel alleen mensenhandel in de seksindustrie. Overige uitbuiting, uitbuiting in andere economische sectoren, werd pas in 2005 onderdeel van de definitie. Zeven van de acht verhalen gaan dan ook over uitbuiting in de seksindustrie en hoewel het aantal overige uitbuitingszaken toeneemt en ook het aantal slachtoffers daarin stijgt, komt in Nederland uitbuiting in de seksindustrie nog steeds het meeste naar voren. In die zin geeft de Fatale Fuik dan ook een passend beeld.

Henk gaat terug in de tijd en behandelt casus uit de periode van 1995 tot 2010. Telkens na het verslag van een specifieke zaak beschrijft hij de juridische implicaties en de dilemma's waar de opsporing zich voor geplaatst ziet. Een aantal van die dilemma's heb ik uitgelicht. Ik wil het met u hebben over de prostitutie, het doorlaatverbod, de vreemdelingrechtelijke bescherming van slachtoffers en de opvang van Nederlandse minderjarige slachtoffers in de gesloten jeugdzorg. Ik heb 15 minuten, dus ik leg slechts de discussie in uw midden.

Prostitutie

Na een uitgebreide discussie werd in het jaar 2000 het bordeelverbod met name om pragmatische redenen opgeheven. De toenmalige minister van Justitie lichtte de wetwijziging als volgt toe: Dat prostitutie bestaat is een gegeven, ook voor de overheid. Dat vraagt om een realistische benadering zonder moralisme. Het organiseren van en het verdienen aan prostitutie door derden was niet meer strafbaar, mits de prostituee vrijwillig werkte, meerderjarig was en niet in het buitenland geworven. De Nederlandse mondige prostituee en haar emancipatie stonden model. Het doel was stigmatisering van de prostituee tegen te gaan en haar gezondheidssituatie te verbeteren. En natuurlijk zou door een vergunningstelsel en handhaving de criminaliteit en de dwang verdwijnen of op zijn minst verminderen. Dat is niet gelukt. Het beeld dat we destijds hadden van de mondige, Nederlandse prostituee die zelf de touwtjes in handen heeft en over haar eigen inkomsten beschikt, wordt steeds meer naar de achtergrond gedrukt door de Samantha's en de Ariëllles, de Ebony's en de Celines die gedwongen worden en dus slachtoffers zijn van mensenhandel.

Momenteel ligt het voorstel over de Wet regulering prostitutie bij de Eerste Kamer. Dat voorziet onder meer in een verhoging van de minimumleeftijd van sekswerkers, een vergunningplicht voor alle seksbedrijven en een registratieplicht voor alle prostituees. Klanten worden verplicht zich ervan te vergewissen of de prostituee legaal werkt. Ik betreur dat de aanvankelijk verplicht gestelde pas is komen te vervallen. Registratie is geen doel op zich en zonder pas nauwelijks controleerbaar. Ook zie ik nog te veel mogelijkheden voor verschillend

lokaal beleid en ik vraag mij dus af of die maatregelen voldoende zullen zijn om misstanden in de prostitutie aan te pakken. Tegelijkertijd zien we dat in een aantal grote steden ramen worden gesloten en uren worden beperkt. Ook laait de discussie op over een keuze tussen het Nederlandse en het Zweedse model, en het strafbaar stellen van de klant. Is dat het maatschappelijk debat dat gevoerd moet worden? Ik denk het niet, ik denk dat dat slechts de marge betreft. De discussie over het Nederlandse dan wel Zweedse model gaat in de kern namelijk om het verplaatsen van de problematiek en het onzichtbaar maken van misstanden.

Een van de partijen in de Eerste Kamer merkt naar aanleiding van de vergewisplicht van de klant het volgende op: “De klant moet ofwel over een computer ofwel over een opgeladen mobiele telefoon beschikken. Echter niet iedereen beschikt op het relevante moment over een computer of een (opgeladen) mobiele telefoon. Deze «*have-not*» kan dus niet aan zijn vergewisplicht voldoen. Hij wordt van prostitueebezoek uitgesloten of hij stelt zich bloot aan strafwaardig gedrag.” Aldus deze partij. Waar moet het maatschappelijk debat dan over gaan? Is er een recht op prostitutie bezoek? En als dat zo is is het dan ok dat zoveel jonge vrouwen uit het buitenland worden gehaald om hier aan de prostitutiebehoefte te voldoen? Is er niet een extra verplichting voor de overheid om juist ook die vrouwen te beschermen tegen uitbuiting? De centrale vraag moet volgens mij zijn welk prostitutiebeleid zorgt voor de minste mensenhandel en voor de beantwoording van die vraag moet ook de kern van het prostitutiebeleid tegen het licht worden gehouden. Ik laat de vraag bij u.

Doorlaatverbod

In de casus van Ebony en Happy wordt het doorlaatverbod besproken. In 1998 werd de motie Rouvoet zonder enige discussie aanvaard, waardoor het doorlaatverbod voor mensenhandel een feit werd. Het doorlaatverbod betekent dat de politie bij een verdenking van mensenhandel het delict nooit mag laten voortduren. Terecht, het verbod beoogt slachtoffers te beschermen en hun mensonwaardige situatie te doen beëindigen. Zelfs zwaarwegende opsporingsbelangen, zoals het aanpakken van een criminele organisatie, heffen dit verbod niet op. En toch wordt de politie in de praktijk voor dilemma's gesteld: Allereerst moet soms meer informatie worden verzameld alvorens succesvol kan worden ingegrepen. Soms overstijgt het aantal ontvangen signalen over mensenhandel de opsporingscapaciteit. Dan moet een keuze worden gemaakt. En soms ook moeten mensenhandelsignalen het afleggen tegen andere geprioriteerde zaken, zoals grote drugszaken of ernstige zedenzaken. Dit betekent dan dus dat slachtoffers ondanks het doorlaatverbod in een uitbuitingssituatie blijven. In de praktijk wordt het verbod slechts voor minderjarigen strikt gehandhaafd. En de praktijk leert dus ook dat dit in theorie strikte verbod niet absoluut wordt gehandhaafd. En dat hier dus een variëteit aan redenen voor is, welke van een geheel andere aard en grootte zijn. Uitgaande van de jurisprudentie van het Europees Hof in de Rantsev zaak mogen capaciteit en prioritering geen reden vormen voor een afwijkend beleid. Dat dilemma kan veel ingewikkelder liggen als het gaat om het rond krijgen van een zaak, hetgeen in deze casus goed wordt geïllustreerd. En dit zijn wel de dilemma's die in dit kader bespreekbaar moeten zijn.

B9-regeling

De B9-regeling komt naar voren in het zesde hoofdstuk van de Fatale Fuik. Deze regeling heeft veel ontwikkelingen doorgemaakt. Steeds stond centraal dat de bescherming van buitenlandse slachtoffers en de opsporing van mensenhandel twee kanten van dezelfde medaille zijn. De bedenktijd en de zorg voor slachtoffers staan mede ten dienste van de opsporing en vervolging van mensenhandel.

De laatste tijd klinkt er een ander geluid over de B9-regeling. Waar de afgelopen jaren de bescherming van slachtoffers steeds uitgebreider is geworden, wordt nu onderzocht of de regeling op bepaalde punten moet worden ingeperkt. Geluiden over misbruik van de B9-

regeling, niet onderbouwd met feiten en cijfers, liggen hieraan ten grondslag. Ik begrijp de frustraties binnen de opsporing wanneer zij te maken krijgen met een aangifte waar zij niets mee kunnen. Niettemin maak ik mij zorgen dat geluiden over misbruik van de regeling steeds meer de boventoon gaan voeren. Het drastisch inperken van de rechten van slachtoffers, vind ik daarbij een slechte ontwikkeling. Deze rechten dienen immers een tweedelig doel: de opsporing en vervolging van daders én de bescherming van slachtoffers. Het inperken van de rechten van alle buitenlandse slachtoffers kan niet anders dan contraproductief zijn voor een effectieve opsporing en vervolging.

Een van de punten die momenteel ter discussie staat is de bedenktijd. Bij de geringste aanwijzing dat sprake is van mensenhandel, krijgt het slachtoffer thans maximaal drie maanden de tijd om tot rust te komen en te overwegen om al dan niet mee te werken aan de opsporing. Minister Leers heeft een voorstel naar de Kamer gestuurd om het instellen van een hogere drempel te onderzoeken. Ik ben daar geen voorstander van. Mensenhandel is een ingewikkeld delict waarbij de opsporing en vervolging valt of staat met het bijeen brengen van alle kleine puzzelstukjes die het beeld van de mensenhandelsituatie compleet maken. De afgelopen jaren is met name uit de opsporingspraktijk in 'overige uitbuiting' gebleken dat het huidige criterium van 'de geringste aanwijzing' een goed handvat biedt. Het verhogen van de drempel zal ten koste gaan van de signalering van mensenhandel en daarmee het signaleren van criminele praktijken.

Minderjarige Nederlandse slachtoffers

Waar ik mij blijvend zorgen over maak is de hulp aan en opvang van minderjarige Nederlandse slachtoffers in de al dan niet gesloten voorzieningen voor jeugdzorg. Voor volwassen Nederlandse en buitenlandse slachtoffers van mensenhandel bestaat er de categorale opvang; zorg en opvang specifiek gericht op het slachtofferschap. In die opvang wordt aandacht besteed aan het slachtofferschap, is er de mogelijkheid en aanwezigheid van juridische bijstand en ook van de politie. Er is ruim aandacht voor het strafrechtelijk traject. Dat mis ik in de jeugdzorg. Sterker nog, uit een onlangs op verzoek van VWS uitgevoerd onderzoek blijkt dat de problematiek van slachtoffers van loverboys geen onderdeel vormt van interne deskundigheidsbevordering en dat dit door de bij het onderzoek betrokken hulpverleners niet als gemis wordt ervaren. Dat begrijp ik want wat je niet weet mis je ook niet. De hulpverlening signaleert een relatief hoog risico op herhaald slachtofferschap, toch is er nauwelijks aandacht voor tertiaire preventie. Ook blijkt uit dit onderzoek dat door een deel van de gesproken hulpverleners het slachtofferschap van loverboys, mensenhandel dus, veeleer wordt beschouwd als een uitingsvorm van dieperliggende opgroei- en gezinsproblematiek dan als een op zich zelf staand probleem dat geïsoleerd moet worden behandeld.

Laat ik het nog duidelijker zeggen: een 18-jarig in de prostitutie uitgebuit Hongaars meisje wordt opgevangen in de categorale opvang waar medewerkers op de hoogte zijn van mensenhandelproblematiek, waar een advocaat en een gecertificeerde politiefunctaris beschikbaar zijn en waar het slachtofferschap en de dreiging van hernieuwd slachtofferschap serieus worden genomen. Een 17-jarig Nederlands meisje - gedwongen tot prostitutie - die in de JeugdzorgPlus terechtkomt wordt primair gezien als een meisje met problemen. Er is geen erkenning voor haar slachtofferschap, er is niet tot nauwelijks aandacht voor het strafrechtelijk traject, er is onvoldoende specifieke kennis met betrekking tot mensenhandel en er is onvoldoende aandacht voor tertiaire preventie. Geen wonder dat er een verhoogd risico is op herhaald slachtofferschap. Ik vind dat niet acceptabel.

Er is in de periode die door de verhalen uit de Fatale Fuik worden bestreken, veel veranderd. Er zijn forse stappen gezet. Henk Werson heeft daarin een belangrijke rol gespeeld. Bewust-

wording en expertisevorming hebben op ruime schaal plaatsgevonden. Bescherming van slachtoffers is verbeterd. Dat laat het boek zien en daar ben ik het mee eens. Maar we zijn er nog niet en we worden ook telkens weer met nieuwe uitdagingen geconfronteerd.

Henk heeft zich in zijn boek beperkt tot zaken die tot een veroordeling hebben geleid. Zonder enige twijfel heeft hij net zulke schrijnende verhalen die niet tot een veroordeling hebben geleid. Toch zou dat wel interessant zijn geweest om te zien waarom in de ene zaak wel en in de andere zaak geen veroordeling zou zijn gevolgd. Uit mijn laatste cijfers over 2010 blijkt dat slechts in 58% van de zaken die voor de rechter komen tot een veroordeling leiden. Daar ligt een uitdaging. Ik hoop in het jurisprudentieonderzoek dat ik thans uitvoer enige verklaringen daarvoor te kunnen vinden. Het is de verwachting dat de resultaten van dit onderzoek in april zullen worden gepubliceerd.

Ik heb een aantal pijnpunten en dilemma's nader toegelicht en ik hoop dat deze tot reflectie en discussie zullen leiden.

Ik dank u voor uw aandacht.